

УДК 336.02:355.01(477)

С. В. Качула,
 д. е. н., професор,
 професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
 Дніпровський державний аграрно-економічний університет
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2540-862X>

А. І. Бровко,
 к. е. н., доцент,
 доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
 Дніпровський державний аграрно-економічний університет
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2577-0741>

О. В. Лиса,
 к. е. н., доцент,
 доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
 Дніпровський державний аграрно-економічний університет
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1870-0481>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.5.69

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

S. Kachula,
 Doctor of Economic Sciences, Professor,
 Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University
 L. Brovko,
 PhD in Economics, Associate Professor,
 Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University
 O. Lysa,
 PhD in Economics, Associate Professor,
 Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

TRANSFORMATION AND PRIORITIES OF UKRAINE'S FINANCIAL POLICY IN THE CONTEXT OF A FULL-SCALE WAR

У статті проаналізовано радикальні трансформації фінансової політики України в умовах повномасштабної війни, що вимагають перегляду теоретичних підходів та пріоритетів. Визначено, що ефективність політики залежить від гнучкості, комплексності та урахування об'єктивних економічних законів. Основною рисою фінансової політики сьогодення є її оперативний характер та підпорядкованість потребам національної безпеки і забезпечення стійкості.

Розглянуто зміни у фінансній та монетарній сферах. Досліджено необхідність посилення фінансової спроможності через реформування системи оподаткування та адміністрування, як передбачено Національною стратегією доходів. Підкреслено важливість боротьби з корупцією через цифровізацію. Наголошено на катастрофічному впливі війни на державний борг та необхідності його реструктуризації. Визначено, що основними пріоритетами видатків є оборона та соціальний захист, а також заходи для підвищення фінансової резильєнтності населення (зокрема, через програми мікрокредитування). Зроблено висновок про необхідність системної перебудови фінансових відносин для забезпечення стійкості та подальшого відновлення економіки.

The article provides a comprehensive analysis of the transformation of Ukraine's financial policy under the conditions of full-scale military aggression, accompanied by enormous economic and social losses. It substantiates the need to reconsider theoretical approaches to financial policy, emphasizing its operational nature, flexibility, and subordination to the current tasks of national security and ensuring economic resilience.

The consequences of the military threat and the impact of informal institutions (corruption) on financial relations are analyzed. A critical situation in the field of public finance is identified: a doubling of needs amid shrinking budget resources due to economic destruction and occupation of territories.

The evolution of fiscal policy is examined: from the unprecedentedly liberal conditions of 2022 to a gradual return to pre-war parameters and increased taxation in 2024 to cover the deficit. The risks of strengthening the tax burden on small and medium-sized enterprises are highlighted, as this may lead to further shadowing of the economy. Instead, strategic priorities are proposed, including taxation of high incomes and property, the development of environmental taxes, and a transition to a tax on withdrawn capital.

The contradictory results of monetary policy are analyzed: the preservation of price stability versus the high cost of credit resources and banks' concentration on domestic government bonds. The inadmissibility of exchange rate liberalization under conditions of dependence on international financial assistance (over USD 82.5 billion) is substantiated.

The catastrophic impact of the war on public debt and the necessity of its restructuring with maximum discount and rejection of surrogate debt instruments such as GDP warrants are identified.

Key priorities of expenditure policy include financing defense and social protection, including increasing the financial resilience of the population through employment stimulation and the expansion of microcredit programs.

The conclusion is drawn that systemic changes in financial relations aimed at the country's financial survival and preservation of resilience are critically necessary prerequisites for post-war recovery.

Ключові слова: фінансова політика, публічні фінанси, державний борг, монетарна політика, бюджетний дефіцит.

Key words: financial policy, public finances, public debt, monetary policy, budget deficit.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Фінансова політика є одним з основних напрямків діяльності держави, оскільки від ефективності її реалізації значною мірою залежить здатність органів державної влади повною мірою здійснювати свої повноваження та забезпечувати досягнення пріоритетів національного економічного та соціального розвитку. Обґрунтована, раціональна та ефективна фінансова політика може забезпечити відновлення національної економіки після криз, розвиток пріоритетних секторів економіки, вирішення важливих питань соціального розвитку та покращення добробуту кожного члена суспільства. І навпаки, погано продумана та суперечлива політика може послабити фінансову спроможність держави вирішувати поточні критичні завдання та загострити кризи в різних сферах суспільного життя.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Фінансова політика є унікальною в умовах воєнного стану, оскільки всі рішення, що приймаються державними органами у фінансовому секторі, спрямовані на

забезпечення ефективного фінансування національної оборони від іноземного вторгнення та мінімізацію економічних, соціальних та екологічних наслідків військових дій. Це вимагає поглиблених академічних досліджень усіх аспектів формування та реалізації фінансової політики в реаліях воєнного часу. Такі вчені, як Т. Богдан, В. Дем'янишин, А. Крисоватий, Т. Єфименко, О. Кириленко, В. Горин, Б. Данилишин, З. Лободіна, І. Луніна, В. Опарін та інші зробили значний внесок у наукову аргументацію цього питання. Однак розвиток воєнних ситуацій важко передбачити, що вимагає високої адаптивності фінансової політики до змін у різних сферах, таких як політика, безпека, економіка та соціальна сфера. Тому вченим необхідно постійно зосереджуватися на питанні національної фінансової політики.

МЕТА СТАТТІ

Метою цієї статті є розкрити характеристики фінансової політики воєнного часу, оцінити практику її впровадження та, виходячи з цього, дослідити напрямки її розвитку з урахуванням сучасних реалій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Україна стикається з безпрецедентними національними викликами у реагуванні на масштабну війну, яка вимагає перебудови всіх аспектів діяльності держави та суспільства. Україна зазнала величезних економічних, соціальних та екологічних втрат через війну, і існування держави залишається під загрозою. Для забезпечення повноцінної та ефективної оборони держави від зовнішньої агресії та зменшення руйнівного впливу війни на економічну систему та суспільне життя необхідно впроваджувати ефективну та комплексну національну фінансову політику. Це вимагає перегляду теоретичних методів розуміння фінансової політики з урахуванням сучасних реалій. Ефективність фінансової політики залежить від реалізації її принципів: дотримання об'єктивних економічних законів суспільного розвитку; гнучкого реагування на зміни зовнішнього середовища; врахування досвіду впровадження фінансової політики на ранніх етапах формування держави, а також досвід інших країн, необхідне всебічне розуміння врахування цілей та завдань національної політики в інших сферах суспільного життя під час формулювання фінансової політики, а також інтеграції стратегічних і тактичних пріоритетів у розвиток фінансового сектору.

Середовище державної фінансової політики складається з численних різних за походженням явищ та процесів. Ці явища та процеси впливають на цілі, напрямки та завдання національної фінансової політики та визначають конкретні методи використання фінансових інструментів для досягнення цих цілей. В умовах тотальної війни військові загрози з боку інших країн мають найбільший вплив на всі аспекти фінансової політики, оскільки уряди змушені реструктурувати фінансову систему для функціонування у військовому режимі. У країнах з недосконалими демократичними системами неформальні інститути, такі як корупція, лобіювання заради особистої вигоди та марнотратство державних коштів, мають значний вплив на фінансові відносини в усіх сферах фінансової системи.

Під час війни ситуація з державними фінансами є особливо складною. Через серйозні економічні збитки та скорочення бюджетної ресурсної бази, потреба у фінансових ресурсах, необхідні для виконання державних функцій, майже подвоїлися. Після початку повномасштабної війни з росією уряд швидко запровадив низку заходів для забезпечення виживання бізнесу та населення в умовах високих ризиків для безпеки. У 2022 році уряд запровадив безпрецедентно пом'якшені умови оподаткування та подання звітності, скасувавши штрафи для платників податків, які не сплачували податки або не подавали звіти вчасно [1]. Однак, зі стабілізацією внутрішньої ситуації та тиском з боку міжнародних партнерів, уряд був змушений поступово відновити довоєнну податкову систему та підвищити рівень податків у 2024 році, щоб компенсувати дефіцит бюджету.

Ефективність монетарної політики України воєнного часу була неоднозначною [2]. З одного боку, уряд підтримував цінову стабільність та тримав девальвацію гривні в межах керованого діапазону; з іншого боку, через неправильну оцінку інфляційних тенденцій, високі

кредитні витрати та зменшення економічного кредитування перешкоджали економічному відновленню. Крім того, перехід до системи плаваючого обмінного курсу прискорив виснаження валютних резервів країни, тоді як висока облікова ставка Національного банку України призвела до того, що банки зосередили свої операції на купівлі державних облігацій, а не на збільшенні кредитування економіки. Під час війни Україна отримала 82,5 мільярда доларів США допомоги від міжнародних партнерів, з яких понад 60 мільярдів доларів США було використано для підтримки стабільності обмінного курсу, що також збільшило витрати уряду на обслуговування боргу. З огляду на те, що приплив капіталу значною мірою залежить від фінансової допомоги країн-партнерів, а також на серйозний торговельний дефіцит (який у 2023 році перевищив 29 мільярдів доларів США), скасування валютного контролю та лібералізація режиму обмінного курсу є неприйнятними. Реалії війни призвели до фундаментальних зрушень у всіх аспектах національної економічної політики. Зокрема, національна фінансова політика зазнала глибокої трансформації, швидко адаптуючись до нової реальності. Пріоритети довоєнної фінансової політики були відкладені до моменту "покращення ситуації", а її основний принцип змістився на швидке реагування на потреби країни в захисті від іноземного вторгнення та мінімізацію негативного впливу війни на соціально-економічну ситуацію. У цьому контексті розгляд стратегічних пріоритетів фінансової політики є недоречним, оскільки важко об'єктивно передбачити, як країна відновиться після активної фази війни. Тому важливою рисою сучасної фінансової політики є її оперативний характер, підпорядкування поточним завданням національної безпеки, забезпечення економічної стабільності та підтримки рівня життя громадян. Однак необхідність швидкого прийняття управлінських рішень з фінансових питань означає, що методи управління, що використовуються для формування та реалізації цих рішень, часто зберігаються, створюючи передумову для забезпечення ефективності фінансової політики.

З огляду на серйозні ризики для безпеки, першочерговим завданням національної фінансової політики має бути належне фінансування потреб виживання та оборони країни. Подібні твердження можна знайти в "Основних засадах грошово-кредитної політики на період воєнного стану в Україні" [3], де зазначено, що за нинішньої складної воєнної ситуації "першочергового значення набуває забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперебійного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури" [3]. Очевидно, що цей опис пріоритетів монетарної політики виходить за межі власних рамок, окреслюючи пріоритети загальної національної фінансової політики.

Війна призвела до змін у різних складових фінансової політики держави, особливо в бюджетній сфері.

Витрати на оборону (включаючи закупівлю та виробництво зброї, грошові виплати військовим), фінансова підтримка переміщених підприємств та соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб, у поєднанні зі все

більш обмеженими джерелами національних доходів, призвели до різкого зниження можливостей формування доходів бюджету. Знищення промислових зон та окупація однієї п'ятої частини країни призвели до втрати економічного потенціалу, що серйозно вплинуло на бюджетні доходи. Очевидно, що за цих обставин Україна була змушена активувати спеціальну фінансову систему та внести суттєві корективи у свою бюджетну та монетарну політику. Основними завданнями національної бюджетної політики воєнного часу є: раціональна побудова національних бюджетних доходів, ефективне управління державним боргом, забезпечення функціонування системи соціального забезпечення та запобігання різкому зниженню бюджетної стійкості.

Очевидно, що ліберальний режим оподаткування, запроваджений на початку масштабної війни, не може підтримуватися нескінченно за умов гострого дефіциту бюджетних ресурсів. У Меморандумі про економічну та фінансову політику, щодо якого було досягнуто згоди щодо відновлення співпраці з Міжнародним валютним фондом у грудні 2023 року, уряд України зобов'язується провести податкові реформи, спрямовані на підвищення фіскальної спроможності, справедливості та зручності для платників податків (що також сформульовано як невідкладні завдання в Національній стратегії доходів до 2030 року, прийнятій урядом наприкінці 2023 року). Хоча цей документ містить довгий перелік добре сформульованих завдань щодо реформування податкової системи, їх можна звести до двох ключових напрямків: один напрямок стосується підвищення фіскальної ефективності, а також перегляду елементів регуляторної ефективності податків і зборів; інший — покращення процесів управління платежами, завдяки чому ефективно бореться з корупцією шляхом спрощення процедур, посилення нагляду, підвищення прозорості між платниками податків та органами влади.

Щодо перспектив реформування податкової системи, зазначимо, що згідно з Бюджетною декларацією на 2025—2027 роки, окрім поступового підвищення ставки акцизного податку на тютюнові вироби та паливо відповідно до угоди між Україною та ЄС, елементи основних податків та зборів не зазнають суттєвих змін. Однак, через прорахунки в бюджетному плануванні, уряд визнав наявність непокритого дефіциту бюджету, що перевищує 0,5 трлн грн, у другій половині 2024 року. Тому постало питання підвищення податків для збалансування потреб бюджету. Відповідно, з 1 жовтня 2024 року набули чинності інноваційні заходи в податковому законодавстві. Ці заходи включають підвищення ставки військового збору та поширення його на ФОП, посилення вимог до звітності щодо податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток, встановлення вищих ставок податку на прибуток для банків та інших фінансових компаній, а також збільшення податкового навантаження на аграрний сектор [4].

Економісти вважають, що фіскальний вплив таких реформ може сягнути від 250 до 280 млрд грн, але це лише короткостроковий ефект [5]. У довгостроковій перспективі посилення податкового тиску на малі та середні підприємства призведе до поглиблення тінізації економіки, приховування заробітної плати, економічної стагнації та безробіття для багатьох платників податків.

Держава знову намагається вирішити бюджетну проблему, жертвуючи інтересами платників податків, замість того, щоб вживати заходів щодо посилення податкового тиску на великі підприємства, таких як підвищення податків на майно, податків на надприбутки від фінансових інвестицій, а також підвищення акцизного податку, податків на споживання та багатство [6]. Ми вважаємо, що стратегічно ключовими пріоритетами податкової політики повинні бути розробка екологічних податків, реформування системи оподаткування прибутку підприємств, заміна існуючих податків податками на приріст капіталу та підвищення ефективності регулювання акцизного оподаткування. Це не лише збільшить доходи, але й сприятиме підвищенню справедливості податкової системи.

Існує велика надія на "перезавантаження" фіскальних контролюючих органів для покращення процесів адміністрування податків. Однак, як зазначають експерти, уряд продовжує зволікати з реформами митних та податкових органів, що може збільшити доходи бюджету на 100—160 млрд грн щорічно [7]. Наразі найскладнішою проблемою у взаємодії податкових органів та платників податків вважаються недоліки в роботі СМКОР (автоматизованої системи контролю за відповідністю розрахунків податкових накладних/коригувань критеріям оцінки ризиків). Це призводить до того, що платники податків виводять до 40 млрд грн обігових коштів зі свого обороту та збільшують свої витрати. Реформи Бюро економічної безпеки, яке має бути основним органом боротьби з економічними злочинами, також фактично не розпочалися.

Тому нинішні розмови про "відновлення роботи" податкових та митних органів є радше декларацією, ніж реальними діями. Крім того, це не слід розглядати як панацею для вирішення проблем податкової системи, оскільки досвід створення великої кількості антикорупційних органів не знизив рівень корупції в Україні. Якщо суспільство справді не виробить концепцію нетерпимості до корупції, цю проблему важко вирішити. Вихід із цієї скрутної ситуації полягає в максимальному застосуванні цифрових технологій на всіх етапах податкового адміністрування та мінімізації прямих контактів між платниками податків та податковими органами. При виконанні податкових зобов'язань також має бути врахований принцип презумпції невинуватості. В рамках існуючої системи взаємодії та координації з органами фіскальної контролю платники податків повинні постійно доводити, що вони не ухилялися від сплати податків. [5].

Боргова ситуація України різко змінилася під час війни — ризик боргового забезпечення поступово зменшувався до масштабного вторгнення, але війна мала катастрофічний вплив на показники державного боргу. Під час війни вкрай важливо дотримуватися певних правил боргової політики: обсяги позик повинні контролюватися до рівня, за якого прибутковість не досягає критичних порогів; джерела фінансування не повинні спонукати до прийняття грошово-кредитного фінансування; умови внутрішнього фінансового ринку повинні бути достатніми для підтримки випуску та обігу державних боргових інструментів; а міжнародні ринки повинні забезпечувати залучення коштів на прийнятних умовах [8].

Ми вважаємо ці правила вірними, але за нинішніх умов їх дотримання є радше бажанням, ніж реальністю. Основна увага має бути зосереджена на покращенні структури державного боргу, подальшому зменшенні частки боргу перед комерційними кредиторами та реструктуризації боргових цінних паперів, прив'язаних до темпів зростання ВВП. Під час реструктуризації "комерційного" боргу, спираючись на досвід інших країн, урядам необхідно максимально мінімізувати дисконтні ставки. Ми вважаємо, що дисконтна ставка повинна бути не менше 60%. Майбутнім урядам слід уникати емісії боргових цінних паперів типу ВВП-варантів, оскільки це призведе до високих потенційних витрат на бюджет [9]. У цьому випадку уряд зможе забезпечити стабільність боргової ситуації та мінімізувати ризик дефолту, що позитивно вплине на перспективу залучення ресурсів для національної відбудови після війни.

Ще одним важливим напрямком фінансової політики воєнного часу є політика у сфері державних витрат. уряд повинен посилити контроль за виконанням видатків державного бюджету, використовувати різні механізми та стимули для посилення фінансової дисципліни, зменшення корупції та масштабів тіньової економіки [10]. Ефективним інструментом посилення контролюваності державних витрат є розширення каналів участі громадськості в управлінні бюджетом та розвиток різних форм участі громадськості в прийнятті бюджетних рішень. Хоча ми погоджуємося з цією позицією, ми все ж вважаємо, що її реалізація залежить від подолання інертності суспільства та підвищення обізнаності громадськості з бюджетних питань. В іншому випадку розширення впливу громадськості на управління бюджетними ресурсами може призвести до нееластичності та збільшення бюрократичних перешкод. Під час воєнного часу другим за величиною напрямком бюджетних витрат після оборони є соціальне забезпечення населення. Забезпечення захисту населення від руйнівних наслідків війни є вирішальним кроком для виконання державою своєї ролі соціального інституту, покликано захищати інтереси свого народу та громадян. Війна змушує державу зосередити свою першочергову увагу на мінімізації негативних наслідків військових дій, насамперед зростання безробіття, безпритульності та переміщення населення, тобто кількості людей, які потребують допомоги [11].

Соціальна політика повинна ґрунтуватися на принципах соціальної солідарності суспільства та турботи про добробут кожної людини. Окрім надання соціальної компенсації жертвам військових дій, соціальне забезпечення населення воєнного часу повинно включати заходи щодо підвищення їхньої економічної стійкості. Це стосується надання соціальних трансфертів та інших форм допомоги вразливим групам для сприяння зайнятості та підприємництва, таких як надання мікрокредитів підприємствам. У деякій академічній літературі зазначається, що не кожен має потенціал до підприємницької діяльності, тому масштабна така допомога може призвести до марнування ресурсів та неефективності. Однак значна частина громадян, які є вимушено переміщеними, стали ними не добровільно, а радше змушені опинитися у вразливому становищі. Багато з них досягли успіху ще до війни, тому допомога у відкритті бізне-

су не лише допоможе їм адаптуватися до нового середовища проживання, але й створить додаткові робочі місця та податкові надходження. Тому українська програма "еРобота" (яка надає гранти для власників малого бізнесу) та Програма пільгових кредитів 5-7-9 повинні бути не лише продовжені, але й значно розширені. Також рекомендується впроваджувати аналогічні програми на регіональному та місцевому рівнях.

Житло є однією з основних потреб людей, що визначає якість їхнього життя; тому проблему широкомасштабних пошкоджень житла терміново потрібно вирішити. Хоча Україна запустила програму реконструкції житла "еВідновлення", метою якої є фінансування ремонту та придбання житла, обсяги її реалізації все ще недостатні. Необхідно розглянути можливість створення механізму фонду соціального житла на рівні місцевих громад, при цьому кошти на будівництво надходять від донорських установ та бюджетних ресурсів, а також потенційно запровадити модель державно-приватного партнерства. Це створить умови для вирішення житлових проблем внутрішньо переміщених осіб (включаючи пенсіонерів та інші вразливі групи населення). Водночас, початок будівництва житла стимулюватиме розвиток будівельної галузі, що позитивно вплине на післявоєнне економічне відновлення країни.

Враховуючи серйозні ризики для безпеки, першочерговим завданням державної фінансової політики має бути забезпечення достатнього фінансування для забезпечення фінансового виживання країни та потреб оборони.

ВИСНОВКИ

Системні виклики, з якими останнім часом стикається країна, вимагають збалансованої та науково обґрунтованої фінансової політики, яка забезпечить передумови для підтримки стабільності фінансової системи України в цей складний період державотворення. В умовах тривалої повномасштабної війни складні завдання забезпечення економічної стабільності, пом'якшення руйнівного впливу війни на добробут населення та створення передумов для відбудови повоєнної економічної системи є вирішальними. Для досягнення цих цілей необхідно реструктуризувати фінансові відносини між різними складовими фінансової системи, реформувати формування та використання державних фінансових ресурсів, а також забезпечити перерозподіл ресурсів, зосереджуючи їх на найважливіших для країни видах діяльності. Системні реформи фінансових відносин повинні знайти відображення у реалізації фінансової політики держави.

Література:

1. Заруцька О. П., Качула С. В., Добровольська О. В., Сальникова Т. В. Реалізація бюджетно-податкової політики в Україні в умовах нестабільності. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 24. С. 7—15. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/12118>
2. Масюк Ю. В. Безпека банківської системи в контексті фінансово-економічної безпеки держави. International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences". 2023. № 5. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8912>

3. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану в Україні: Схвалено рішенням Ради Національного банку України від 15.04.2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdlrBPNWeMzk>

4. Тимонов А. Підвищення податків в Україні: ключові положення закону та ризики. URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/231164_pdvishchennya-podatkv-v-ukran-klyuchov-polozhennya-zakonu-ta-riziki

5. Горин В. П., Була П. В., Чорноус В. С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 18. С. 23—31. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/52087>

6. Луніна І. О., Білоусова О. С., Фролова Н. Б. Особливості формування фінансового простору у воєнний та поствоєнний періоди. Економіка та держава. 2022. № 4. С. 20—27. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5161&i=3>

7. Длігач А. Зростання податків: тактична перемога чи стратегічна поразка? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/07/9/716401/>

8. Кудряшов В. П. Фінансове забезпечення публічних витрат. Економіка України. 2023. № 3 (736). С. 37—57.

9. Горин В. П., Квасниця О. В., Романків А. А. Тенденції фінансування бюджетного дефіциту та пріоритети боргової політики України в умовах війни. Ефективна економіка. 2023. № 9. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2152/2179>

10. Єфименко Т. Управління державними фінансами в період воєнного стану і повоєнної відбудови України: науковий супровід трансформацій. Фінанси України. 2023. № 1. С. 7—25.

11. Літинська В. А. Особливості соціальної політики України в умовах воєнного стану. Економіка України. 2023. № 1 (734). С. 61—73.

References:

1. Zarutskaya, O. P., Kachula, S. V., Dobrovolska, O. V. and Salnykova, T. V. (2024), "Implementation of fiscal policy in Ukraine in conditions of instability", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 7—15, available at: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/12118> (Accessed: 17 November 2025).

2. Masiuk, Y. V. (2023), "Security of the banking system in the context of financial and economic security of the state", *International Scientific Journal Internauka. Series: Economic Sciences*, [Online], vol. 5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8912>.

3. National Bank of Ukraine (2022), "Basic principles of monetary policy for the period of martial law in Ukraine", [Online], available at: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdlrBPNWeMzk> (Accessed: 19 November 2025).

4. Timonov, A. (2024), "Tax increase in Ukraine: key provisions of the law and risks", *LIGA ZAKON*, [Online], available at: https://biz.ligazakon.net/analitics/231164_pdvishchennya-podatkv-v-ukran-klyuchov-polozhennya-zakonu-ta-riziki (Accessed: 22 November 2025).

5. Goryn, V. P., Bula, P. V. and Chornous, V. S. (2024), "Tax policy of Ukraine in wartime: realities, security challenges and prospects for overcoming them", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 18, pp. 23—31, available

at: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/52087> (Accessed: 10 November 2025).

6. Lunina, I. O., Bilousova, O. S. and Frolova, N. B. (2022), "Peculiarities of the formation of the financial space in the war and post-war periods", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 20—27, available at: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5161&i=3> (Accessed: 29 November 2025).

7. Dligach, A. (2024), "Tax growth: tactical victory or strategic defeat?" *Ekonomichna pravda*, 9 July, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/07/9/716401/> (Accessed: 19 Desember 2025).

8. Kudryashov, V. P. (2023), "Financial support for public spending", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 3, pp. 37—57.

9. Goryn, V. P., Kvasnytsia, O. V. and Romankiv, A. A. (2023), "Trends in financing the budget deficit and priorities of Ukraine's debt policy in times of war", *Efektivna ekonomika*, vol. 9, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2152/2179> (Accessed: 03 Desember 2025).

10. Yefymenko, T. (2023), "Public finance management during martial law and post-war reconstruction of Ukraine: scientific support for transformations", *Finansy Ukrayiny*, vol. 1, pp. 7—25.

11. Litynska, V. A. (2023), "Peculiarities of social policy of Ukraine under martial law", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 1, pp. 61—73.

Отримано редакцією журналу / Received: 25.02.26

Профцензовано / Revised: 03.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 10.03.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663